

for to ting her i verden, nemlig danserinder eller i hvert fald skønne nedringende piger, og champagneflasker ... Fjern de to yderste kronblade, dem der danner hjertet. Man vil da se, at de indre kronblade og støvdragere danner en smuk dame i krinoline. Fjerner man nu forsigtigt »pigen«, vil man af blomsten kun have støvvejen tilbage, og den har form som en rigtig champagneflaske, hvor arret eller støvfanget danner proppen, griflen og frugtknuden udgør selve flasken« *Jens Ove Rasmussen* (3). Det siges også, at blomsten indeholder en champagneflaske, en danserinde og hendes trusser.

Hjerteurt Bornholm, *hjertesprænger* 1924 – ved udspringet bryder blomstens indre del igennem og »hertet« revner; *hjedryp* og *dryphjerte* ØJylland, *Kristi blodsdråbe* Langeland, *Fredericia*, *blødende hjerte* og *grædende hjerte*, blomstens fremspring eller nedadrettede spids er »druppet«, *flyvende hjerte*; *brændende hjerte* Aalborg, *studenterhjerte* Hillerød, SSjælland, *matroshjerte* ØSjælland, *jomfruhjerte* ved Viborg og Randers, *Jesuhjerte* Åbenrå, *duehjerte* Vejle, *Stubbekøbing*, *sølvhjerte* NSjælland; »man kan tage de bolsjerøde blade af og så finde en lille hvid mand inden i – *manden i skjorten*« (Ellen Raec; 4) Fyn, *manden i den røde trøje* Thy, *Morten i skjorten* Århus, *unge karle i skjorteærmer* Fyn, *bagerdreng* Vejle, *røde mænd* Salling, *manden uden skjorte* ØFyn. Når de to ydre kronblade bøjes bagover, ligner resten af blomsten en dame i nedringet kjole: *baldame* Himmerland, *danserinde(r)* VSjælland, også *jomfru i bad* Jylland, *flicka i båd* Hillerød, *barn i vugge* Bornholm, *manden i båden* Sjælland (1919); *karretmager* Borre ØMøn – dele af blomsten kan ligne eger og fælg; *skibsanker* Fyn, *kirkeklokke* Vejleegnen 1914, *taskeurt* Stevns, *taskeblomst* Saks København, *judaspung* ØFyn, *blomsterlyre* 1886, *fuglenæb* Bornholm, *koralblomst* o. 1870 efter den røde farve; *lærkespore* 1858–78; *diklytra* o. 1900ff af det botaniske slægtsnavn med mange dialektformer: *deklytter*, *delyt*, *klytra*, *glytra* etc. (5).

Blomstens dele kunne forestille mange ting: to harer, en flagstang, to skeer, et femtal; man måtte ikke lugte til blomsterne (Bornholm; 6). Alex Garff, *Hjerteblomst* (7).

LITTERATUR: (1) 166 1,1849,67; (2) 196 455; (3) 551 31/5 1965; (4) 735d 69; (5) 689 1,486–88; 107; (6) 449 1939,14; (7) 295 59.

Engkarse, *Cardamine pratensis*

20–45 cm høj grenet plante med fannede blade og maj–juni store lyslilla eller næsten hvide blomster med gule støvknapper. De lange skulper har to elastisk opspringende klapper. Almindelig på enge.

Engkarse 1648ff, karse-navnet fælles for en række planter med skarptsmagende blade. *Gøgeblomst* 1648–1821, VJylland, *gøgeleger* VJylland, *vildkarse* 1688–1820, karse Strynø; *storkerose* og *storkerurt* VFyn slutningen af 1800-t, *storkerblomme*, *-blomst* Sønderjylland, VFyn, *kukmandsblomme*, *-blomst* M og ØJylland – blomstrer samtidig med storkens ankomst og gøgens kukken; *snogeurt* Drejø, (jomfru) *Maries sengeklæder* Roskilde o. 1870, *Maries sengehalm* SJylland, *Maries særk* Tåsinge, *jomfrusærk* eller *jomfrusærkærme* NSjælland, *særkærme(r)* Horsenssegnen, *vaskekoner* SØJylland, en tæt blomstrende bevoksning kan minde om linned bredt ud til tørring. *Danmark'er*, *Danmark* og *Norge* Falster o. 1870, forleddet antagelig af et ord, som betød slå, og -mark af oldnord. merja = knuse, der også indgår i navne til Lægebaldrian (bd. 4) jf. *donmark* om dunhammer – alle med blomsterstand egnet til børns tvekampe, sml. vejbred bd. 4; *Danmark* har måske også relation til damask = fint drejlstøj, jf. *stivelsesblomst* Dragør. *Jomfruen i enge* og *jomfruen i det grønne* ØSjælland, *chokoladeblomst* ØJylland måske fordi blomsterne er lilla som stanniolet om visse mærker chokolade; *piger* og *dreng* Sjælland, Lolland om henholdsvis de hvide og lilla blomster. *Sommerlevkøj* Bornholm (1). Færøerne: *mávár* måske efter mása = måge og da med relation til blomsterfarven; *vatn lilja* (2).

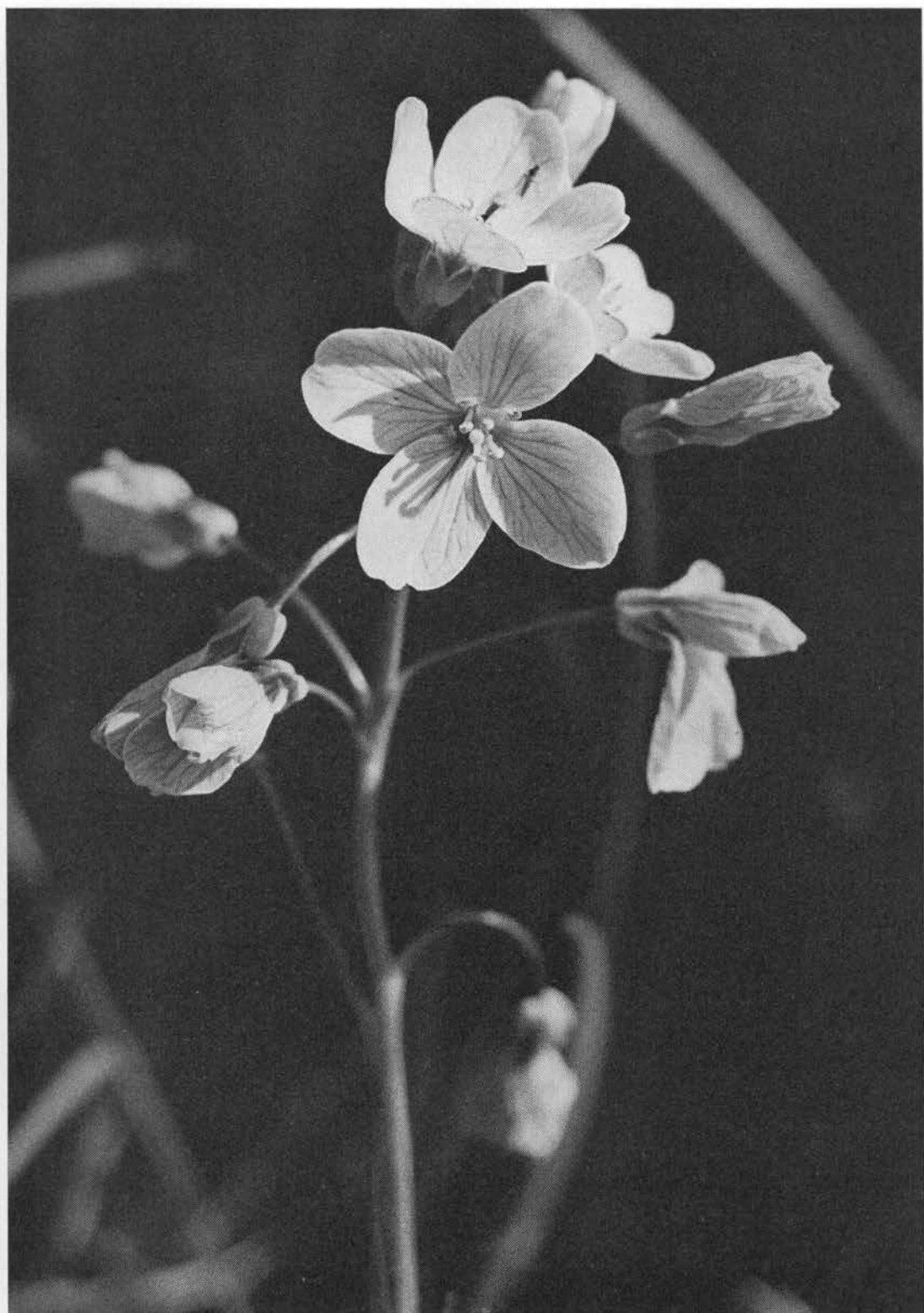
Bladene kunne bruges som salat, eng- og vandkarse (*Cardamine amara*) blev ofte solgt som ægte brøndkarse (s. 220) (3); på Færøerne anvendt til søbekål (4).

Farmakopeen 1772 anfører blomsterne.

Man plukkede blomstrende engkarse til midsommerdagens buket (Tøndereggen o. 1890; 5), det er »en af børnenes kæreste blomster, på slanke, glatte stilke rækker den dem sine fine lilla blomster, og børnene bærer dem bort til den ventende fragtmand [og torvesalg]« (6).

Så fin og yndig en blomsterklynge · ler imod mig

Engkarse. (EH).

»Ved brønden«. Maleri af Otto Bache, 1876.

fra den svaje stængel. . . Syv søstre-enge. Så sødt forborgen . . . som dér de står i de lilla klæder *Peter Vejrup* (7). Engkarsens lille malteserkors . . . lod sig ydmygt trampe af får og hors . . . den var engens elskede Askepot. *Olaf Gynt* (8).

LITTERATUR: (1) 689 1,270f; 634 14794; (2) 751 115; 947 8,1928,155; (3) 398 1806,613f og 1821,714; (4) 518 1800,203; (5) 161 1906/23:3100; (6) 462 34 (1930); (7) 957 44; (8) 316b 26.

Brøndkarse, *Nasturtium officinale* og *microphyllum*

Glatte og tykke planter med skøre 30–80 cm opstigende stængler, hvide blomster og smalle, buede skulper. Førstnævnte art dyrkes som køk-

kenplante (forekommer meget sjældent forvildet), sidstnævnte er hyppig i klart, rindende vand (kilder, bække). Hverken i køkkenet, medicinen eller navnemæssigt er de to arter blevet klart adskilt og opfattes derfor i det følgende som én art. Fandtes tidligere i mange herregårdshaver; de unge friskgrønne blade og skud spises som salat (1600-t ff; 1), de kan koges som kål og samles af bønder til salg i købstæderne (1761; 2), hvor de jævnligt sælges i forårstiden (1870; 3); stænglerne egner sig godt som erstatning for agurker (4). På Færøerne anvendt til salat og søbekål (5).

Indsamlingen i naturen ligger til grund for nogle gamle stednavne: Karsemose 1320ff Vinderød sogn NSjælland, Kassegård 1555ff Esbønderup sogn NSjælland, Kasbæk o. 1610ff (Karsebeke) VLolland, Krasemose 1729ff Klemensker sogn